



Bir Şarkiyat Okulu Olarak Fransa Koleji: Le Collège de France-1530

İsmail Metin

<https://orcid.org/0000-0001-9456-0479>

Doç. Dr., Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Eskişehir, Türkiye.

<https://ror.org/01dzjez04>

ismail.metin@ogu.edu.tr

Hakan Temir

<https://orcid.org/0000-0002-4142-6310>

Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İslami İlimler
Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Tokat, Türkiye.

<https://ror.org/01rpe9k96>

hakan.temir@gop.edu.tr

Atıf Bilgisi:

Metin, İsmail-Temir, Hakan. "Bir Şarkiyat Okulu Olarak Fransa Koleji: Le Collège de France-1530". *İslami İlimler Dergisi* 42 (Mart 2006), 15-37. <https://doi.org/10.34082/islamiilimler.1836858>.

Makale Türü:

Araştırma Makalesi

Etik Beyan:

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Etik Kurul İzni:

Araştırma için herhangi bir etik onay veya bilgilendirilmiş onam gerekmemektedir.

ÜYZ Beyanı:

Bu makalenin hazırlanma sürecinde yapay zekâ destekli araçlar kullanılmamıştır.

Geliş Tarihi:

6 Aralık 2025

Kabul Tarihi:

6 Mart 2026

Yayın Tarihi:

30 Mart 2026

Hakem Sayısı:

Bir İç Hakem - En Az İki Dış Hakem

Değerlendirme:

Çift Taraflı Kör Hakemlik

Benzerlik Taraması:

Yapıldı - intihal.net

Çıkar Çatışması:

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman:

Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.

Etik Bildirim:

dergiislamiilimler@gmail.com

Yazar Katkıları:

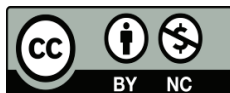
Çalışmanın Tasarlanması	Yazar-1 (%60) - Yazar-2 (%40)
Veri Toplanması	Yazar-1 (%70) - Yazar-2 (%30)
Veri Analizi	Yazar-1 (%40) - Yazar-2 (%60)
Makalenin Yazımı	Yazar-1 (%55) - Yazar-2 (%45)
Makale Gönderimi ve Revizyonu	Yazar-1 (%50) - Yazar-2 (%50)

Lisans:

CC BY-NC 4.0

Öz: Collège de France, Fransa'daki en eski ve en saygın eğitim kurumlarından biri olarak kabul edilmektedir. Dünya genelinde üniversitelerin öğrenci kabulleri, müfredatları, idari yapılanmaları ve öğrencilere sundukları diploma vb. seçenekleri büyük oranda benzer şekildedir. Ancak Collège de France, yaklaşık beş asırdır Fransa'da hizmet veren bir yüksek öğretim kurumu olarak bilinenlerin ötesinde özgün bir yapıya sahiptir. Eğitim-öğretim tarihinde köklü bir kurumdur ve Kral I. François döneminde (1515-1547) tam olarak 24 Mart 1529 tarihinde Paris'te kurulmuştur. Latince yazılmış ve iddialı bir söylem olan "Her şeyi öğretir/Docet omnia" felsefesiyle ortaya çıkan kuruluş, ilk olarak "Kraliyet Okuyucuları Koleji/Collège des lecteurs royaux" adıyla Fransız dilbilimci, kütüphaneci ve hümanist Guillaume Budé'nin (1467-1540) önerisiyle şekillenmiştir. Hizmet vermeye başladığı günden itibaren herkese açık olan bu üniversitenin puan şartı ve müfredat zorunluluğu olmadığı gibi diploma verme gayesi de bulunmaz. Kapılarını her yaşta insana açan Koleji'nin görünürdeki ilk amacı Fransız okur-yazarları daha fazla bilinçlendirerek entelektüel vatandaş yetiştirmektir. Sonrasında çağın ihtiyacı olan dil konusuna önem vererek şarkiyatçılığı da ihmal etmeyip Doğu'yla bütünleşmek, ilerleyen safhalarda Doğu'nun kaderini belirlemek ve muhtemelen onun zenginliklerinden mahrum kalmamaktır. Söz konusu amaç doğrultusunda hareket eden Koleji'de kuruluş aşamasında sayısız derslerin yanında Yunanca ve Latince öğretilmiş olsa da bu durum, henüz sadece bir başlangıç aşamasıdır. 1538 yılına gelindiğinde Arapça ve İbranice okutmanı olarak atanan Guillaume Postel'in (1510-1581) Arapça grameri hazırlaması ile birlikte öğretilen dillerin sayısı artmıştır. Burada Arapça kürsüsünde ders verenler, Kral adına Arapça, Türkçe, Farsça ve Tatarca resmi tercüman olarak görev yapmışlardır. Böylece Koleji, kurulduğu ilk yıllardan itibaren devlet politikası ve ilmi çevreyle iç içe, yeni öğrenim alanlarını araştıran bir merkez olmuştur. 1587 yılına gelindiğinde Fransız hekim, Arap uzmanı ve diplomat Arnould de Lisle'nin (1556-1613) çalışma ve çabalarıyla Arapça artık kesin bir şekilde müfredata girmiştir. 1646 yılından sonra Farsça ve Türkçe de müfredata eklenmiştir. Doğu'daki hâkim dil olan Arapça'nın yanında Müslüman ülkelerin yerel dilleri de ihmal edilmemiştir. 19. yüzyılda Fransız sömürgeciliğinin gelişmesiyle birlikte kurum, Oryantalist çalışmaların merkezlerinden birisi olmuştur. Kurumun halka açık bir üniversite oluşu, bunun sağladığı avantajlar ve işleyiş yapısı kabaca bilinmekle birlikte şarkiyat alanındaki hizmetleri Türkçe literatürde çok fazla işlenmemiştir. Dolayısıyla bu çalışmada, Collège de France'ın tarihi, kuruluşu, işleyiş şekli ve faaliyet alanları tanıtıldıktan sonra özellikle bir şarkiyat kurumu olarak görev ve misyonu üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Oryantalizm Çalışmaları, Fransa, Paris, Le Collège de France.



The Collège de France as an Orientalist School: Le Collège de France - 1530

İsmail Metin

<https://orcid.org/0000-0001-9456-0479>
Associate Professor, Osmangazi University,
Faculty of Theology, Department of Islamic
History and Arts, Eskişehir, Turkey.
<https://ror.org/01dzjez04>
ismail.metin@ogu.edu.tr

Hakan Temir

<https://orcid.org/0000-0002-4142-6310>
Associate Professor, Tokat Gaziosmanpaşa University,
Faculty of Islamic Sciences, Department of Islamic
History and Arts, Tokat, Turkey.
<https://ror.org/01rpe9k96>
hakan.temir@gop.edu.tr

Citation:

Metin, İsmail-Temir, Hakan. "The College of France as a School of Oriental Studies: Le Collège de France-1530". *Journal of Islamic Studies* 42 (March 2006), 15-37. <https://doi.org/10.34082/islamiilimler.1836858>.

Article Type:

Research Article

Ethical Statement:

It is declared that scientific, ethical principles have been followed while carrying out and writing this study, and that all the sources used have been properly cited.

Ethics committee approval:

The research does not need any ethical approvals or informed consent.

AI Statement:

AI-assisted tools were not used in the preparation of this manuscript.

Date of submission:

6 December 2025

Date of acceptance:

6 March 2025

Date of publication:

30 March 2025

Reviewers:

One Internal & At Least Two External Reviewers

Review:

Double-blind

Plagiarism checks:

Yes - intihal.net

Conflicts of Interest:

The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest

Grant Support:

No funds, grants, or other support was received.

Complaints:

dergiislamiilimler@gmail.com

Author Contributions:

Conceiving the Study	Author-1 (%60) - Author-2 (%40)
Data Collection	Author-1 (%70) - Author-2 (%30)
Data Analysis	Author-1 (%40) - Author-2 (%60)
Writingup	Author-1 (%55) - Author-2 (%45)
Submission and Revision	Author-1 (%50) - Author-2 (%50)

License:

CC BY-NC 4.0

Abstract: Collège de France is one of the oldest and most prestigious public educational institutions in France. Worldwide, university admissions, curricula, administrative structures, and the degrees or diplomas offered to students are largely similar. However, a higher education institution that has been serving in France for nearly five centuries possesses a unique structure beyond the conventional. Le Collège de France, located in Paris, is a deeply rooted institution in the history of education and was founded during the reign of King Francis I (1515–1547) on March 24, 1529. Emerging with the Latin and ambitious motto "Docet omnia" (teaches everything), the institution was initially shaped under the name "Collège des lecteurs royaux / College of Royal Readers" upon the proposal of French linguist, librarian, and humanist Guillaume Budé (1467–1540). From the day it began serving, this university has been open to everyone, with no grade requirements, mandatory curriculum, or aim to award degrees. By welcoming people of all ages, the College's apparent initial goal was to cultivate intellectual citizens by raising awareness among French literates. Subsequently, it emphasized the study of languages needed by the era, while not neglecting Oriental studies, aiming to engage with the East, influence its future, and potentially access its riches. Acting with this goal in mind, although mathematical courses were offered alongside Greek and Latin during the foundation period, this was merely an initial step. By 1538, the number of languages taught increased with the appointment of Guillaume Postel (1510–1581) as instructor of Arabic and Hebrew, preparing an Arabic grammar. Those who taught at the Arabic chair also served as official translators of Arabic, Turkish, Persian, and Tatar on behalf of the King. Thus, from its early years, the College became a center closely intertwined with state policy and the scholarly community, exploring new areas of learning. By 1587, through the work and efforts of French physician, Arabic expert, and diplomat Arnould de Lisle (1556–1613), Arabic had become a permanent part of the curriculum. After 1646, Persian and Turkish were also added to the curriculum. In addition to Arabic, the dominant language of the East, the local languages of Muslim countries were not neglected. With the expansion of French colonialism in the 19th century, the institution became one of the centers of Orientalist studies. While the College's status as a public university, its advantages, and operational structure are generally known, its contributions to Oriental studies are scarcely covered in Turkish literature. Therefore, in this study, after introducing the history, foundation, functioning, and areas of activity of the Collège de France, particular attention will be paid to its role and mission as an institution of Oriental studies.

Key Words: History, Oriental Studies, France, Paris, Le Collège de France.

Giriş

Haçlı Seferleri'nde (1096-1291) Doğu'da istediği kalıcılığı sağlayamayan Avrupalılar, papalık kurumunun da teşvikiyle bütün dikkatlerini Endülüs'e çevirmiştir. Hız kazanan Reconquista^[1] hamlesi neticesinde Müslümanların Avrupa'dan kalıcı bir şekilde çıkartılması ve onlardan geriye kalan medeniyet izlerinin yarattığı etki Batı'da yeni gelişmeler doğurmuştur. Nihayetinde Coğrafi Keşifler (15. yüzyılın ilk yarısından 17. yüzyılın ortalarına kadar) ve Hümanistik çalışmalarla Batı ilerleme sağlarken İslâm dünyası tersine bir seyir içerisinde olmuştur. Yeni rotalarla Doğu'ya hâkim olabileceklerine kanaat getiren Batılılar, önceki hatalarından ders çıkararak, Doğu'ya diplomatik yollardan sirayet etmeyi, onların kültür ve yaşantılarını tanıdıktan sonra eylem planı geliştirmeyi düşünmüştür. Aynı süreçte, İslâm dünyasında giderek artan sosyal krizler ve düşünsel çıkmazlar Avrupa'da ve özellikle Fransa'da yapılan Oryantalist çalışmaların önünü iyice açmıştır.^[2]

Modern anlamda Fransız oryantlizmi, 16. yüzyılın ilk yarısından itibaren gelişmiş, 18. yüzyılın sonlarına doğru kurumsallaşma sürecine girmiş ve 1789 Fransız İhtilali'nden sonra asıl modern dönemini yaşamaya başlamıştır. Yapılan araştırmalar ve keşifler sonucunda, Doğu'nun tarihi, dili, dini, kültürü ve toplumları hakkında kayda değer bir bilgi birikimi sağlanmıştır. Bunun sonucunda ise son yüzyıllardaki oryantlizist çalışmalar gelişmiş ve daha da kurumsal bir temele oturmuştur. Böylece, Fransa'da açılan birçok dernek, vakıf, okul ve enstitülerde Doğu uzmanları yetişmiştir. Özellikle 19. yüzyıl, Batı'da oryantlizist derneklerin kurulduğu ve bunların yayın organı olan birçok derginin çıkarıldığı önemli bir dönemdir. Bu konunun önemine dair, 1829'da ünlü Fransız devlet adamı, şair ve edebiyatçı Victor Hugo (1802-1885) "XIV. Louis çağı (17. yüzyıl) Helenizm çağıydı, bu çağ ise (19. yüzyıl) oryantlizizm çağıdır"^[3] demiştir.

19. yüzyılın başından II. Dünya Savaşı sonuna kadar, özellikle de 1873 yılında Avrupa'nın ilk oryantlizist kongresinin Paris'te gerçekleşmesinin ardından oryantlizist çalışmaların başkenti Paris olmuştur. Oryantalizmin önemli merkezlerinden biri olan Fransa'da, dil okullarının faaliyetleri bu tarihlerden çok önce başlamıştır. Bu amaçla Fransa'da kurulan eğitim mekanlarından birisi de Collège de France'dır. İsmi milli olmakla birlikte faaliyetleri Doğu kültürünü tanıma üzerine kurgulanmış bu kuruluş, Fransız İhtilali'nin izlerini taşımaktaydı. Fakat kurumun 2019'dan beri yöneticisi olan Alman asıllı İsviçreli bilim insanı Thomas Römer'in ifadesiyle "Dünyada eşi ve benzeri olmayan, 1530 yılından bu yana eğitmeye, keşfetmeye ve şaşırtmaya devam eden bir kurum"^[4] olarak Şarkiyat çalışmalarında yerini almaya başlamıştı.

Fransa'da kurulan ilk Şarkiyat kurumlarından birisi olan Collège de France, eğitim sistemiyle dikkat çekmektedir. Halka açık yapısı, yaygın kütüphane ağı, zamana göre şekillenen eğitim faaliyetleri ve Doğu kültürünü tanıma adına yürüttüğü faaliyetlerle yakından tanınmayı hak etmektedir. Aslında Fransa'da köklü kurumları her elli veyahut yüz yılda bir tanıtma geleneğinden dolayı Kolej^[5] birçok defa tanıtılmıştır. Kurumun ilk tarihi geçmişi Fransız piskopos, düşünür ve yazar Guillaume du Vair (1526-1621) tarafından 1644 yılında *Collège Royal de France* başlığı altında yayımlanan oldukça ince bir kitapta incelenmiştir.^[6] Sonrasında 1758 yılında Claude-Pierre Goujet (1697-1767) tarafından *Mémoire historique et littéraire sur le Collège royal de France* adıyla yayımlanmıştır.^[7] Üç kısımdan oluşan eserin ilk kısımda genel olarak Kolej'in kuruluş ve

[1] Endülüs'ü Müslümanlardan geri alma anlamına gelen bu kavram için bkz. Lütfi Şeyban, *Reconquista: Endülüs'te Müslüman-Hıristiyan ilişkileri* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2007).

[2] Edward W. Said, *Şarkiyatçılık, Batı'nın Şark Anlayışları*, çev. Berna Ülner (İstanbul: Metis Yayınları, 2008), 53.

[3] Victor Hugo, *Œuvres Poétiques*, ed. Pierre Albouy (Paris: Gallimard, 1964), 1/580.

[4] CdF, "Brochure institutionnelle 2024" (Erişim 19 Kasım 2023).

[5] Makalede bazı yerlerde "Collège de France" yerine metin akışı kolaylığı açısından kısaca "Kolej" ifadesi kullanılacaktır.

[6] Guillaume du Vair, *Le Collège royal de France* (Paris: Macé Bovillette, 1944).

[7] Claude Pierre Goujet, *Mémoire historique et littéraire sur le Collège Royal de France* (Paris: Augustin-Martin Lottin, 1758), 1-5.

gelişim seyri hakkında bilgi verilirken diğer kısımlarda ise burada ders veren hocalar kısa bilgilerle tanıtılmıştır. 1904'ten 1937'ye kadar Collège de France'da modern Fransız dili ve edebiyatı profesörlüğünü yürüten Abel Lefranc'ın *Histoire du Collège de France depuis son origine jusqu'à la fin du Premier Empire* adlı eseri de benzer amaçla yazılmıştır.^[8] Eserde, Collège de France'ın tarihi çizgisel bir biçimde aktarılmıştır. En son Antoine Compagnon ve arkadaşlarının hazırladığı *Le Collège de France*, Kolej'in beş asırlık tarihini ve burada görev yapan akademisyenlerin tanıtımını hedeflemektedir.^[9] Ancak kurumun tarihi gelişimini konu edinen bu çalışmalarda Kolej'in bir şarkiyat kurumu olarak nasıl çalıştığı, şarkiyatla üniversite ilişkisini nasıl kurduğu, dil eğitimindeki başarısının sırrı, kültüre olan katkısı ve gelecekteki konumunun ne şekilde olacağı gibi cevabı merak edilen konular açıkça dile getirilmemiştir.

1. Collège de France'ın Tarihî Geçmişi ve Yapılanması

Bu kısımda, Collège de France'ın tarihi geçmişi, kuruluşu, tarihsel gelişim süreci, hizmet binaları, organizasyon yapısı, laboratuvarları ve araştırma merkezleri, kütüphane ve arşiv merkezleri gibi önemli konuları başlıklar halinde ele alacağız.

1.1. Kuruluşu

Collège de France her şeyden önce bir kraliyet projesidir. Kral I. François'nın (1494-1547) dil ve edebiyat eğitimi alanındaki projeleri, hükümdarlığının başından itibaren bilinse de ilk denemesini ve İbranice öğretimini Giovanni Giustiniani (1418-1453) aracılığıyla yapmıştır. 1517'den itibaren Erasmus ile büyük bir edebiyat okulunun Paris'te kurulması için görüşmeler başlamıştır. Bu süreçte Budé ve Étienne Poncher (1446-1524) gibi aydınlar önemli rol oynamışlardır. Erasmus ile yapılan yazışmalar neticesinde teklifleri reddedilince onun yerine İsviçreli hümanist Heinrich Glarean (1488-1563) önerilmiş ve 1518'de Paris'e gelmiştir.^[10]

Collège de France, çağının ihtiyaçları neticesinde kurulmuştur.^[11] 1515 yılında tahta çıkan Kral I. François diploması ve ekonomide nitelikli tercümana ihtiyaç duymuş, aydınların desteğini almak adına bilim ve sanatın dostu bir politika gütmüştür. Kendisine yakın isimlerden Guillaume Budé'nin (1467-1540) özgürlükçü, erişilebilir ve herkesin katılımına fırsat veren üst düzey bir eğitim mekânı oluşturarak toplumun aydınlatılması fikri de bunu etkilenmiştir.^[12] Ayrıca Budé'nin etrafını saran Erasmianların etkisine ek olarak Fransız Rönesans yazarı ve Fransa Kralı I. François'nın ablası Marguerite de Navarre de (1492-1549) Hümanist yaklaşımlarıyla kralı bu meselelere duyarlı hale getirmesi de süreci hızlandırmıştır.^[13] Tüm bu sebeplerden dolayı Fransız aydınların ısrarları neticesinde Fransa'da bir dil okulunun kuruluşu artık kaçınılmaz hale gelmiştir.^[14]

Kraliyet sarayında üst düzey memurluk görevi yürüten ailesi sayesinde saraya yakın olan Budé, medeni hukuk okuduktan sonra noterlik ve kral kâtipliği görevlerini üstlenen bir aydın olarak tanınmıştır.^[15] Kral onun etkisiyle 1530'da I. François Kraliyet Okulları Koleji'nin/Le Collège

[8] Abel Lefranc, *Histoire du Collège de France depuis son origine jusqu'à la fin du Premier* (Paris: Hachette, 1893).

[9] Antoine Compagnon vd., *Le Collège de France Cinq siècles de libre recherche* (Paris: Gallimard, 2015).

[10] Lefranc, *Histoire du Collège de France*, 39.

[11] Compagnon vd., *Le Collège de France*, 16.

[12] Marie-Madeleine de La Garanderie, "Guillaume Bude, a Philosopher of Culture", *The Sixteenth Century Journal* 19/3 (1988), 379.

[13] Pierre Corvol, "Le Collège de France, une institution d'exception", *Bulletin de l'Académie Nationale de Médecine* 197/3 (2013), 763.

[14] Luce Marchal Albert, "La Dédicace Du de Philologia (1532) de Guillaume Budé", *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance* 67/1 (2005), 109.

[15] Gilbert Gadoffre, *La Révolution Culturelle Dans la France des Humanistes* (Genevre: Droz, 1997), 218.

des lecteurs royaux kurulmasına dair kanunu yürürlüğe koymuştur.^[16] Ardından burası, Kraliyet ailesinin idaresinde halka açık bir bilim ve dil merkezi olarak faaliyete başlayan kurum olarak tanımlanmıştır. Belki ilk başlarda Kolej olsa da zamanla Avrupa’da benzeri olmayan ücretsiz eğitim merkezi ve herkese açık bir üniversite formunu almıştır.^[17] Bilimden sanata ve dillere kadar geniş yelpazesıyla oryantalizmin temelini oluşturacak nitelikten de uzak tutulmamıştır.

Devlet desteğiyle faaliyetine başlayan kurum, 1517 yılından 1547’ye kadar kuruluşunu tamamlamıştır.^[18] Aynı dönemde benzer mahiyette başka kurumlar da oluşturularak yapılan işin sağlam bir zemine oturtulması önemsenmiştir. Bunlardan en önemlileri “Fransa Koleji/Collège de France” 1530 yılında, “Fransa Enstitüsü/Institut de France” 1635 yılında ve “Ulusal Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Enstitüsü/INALCO-Institut National des Langues et Civilisations Orientales”^[19] ise 1669 yılında Fransız devlet adamı Jean-Baptiste Colbert (1619-1683) tarafından kurulmuştur. Bu üç kurum içinde ilki birkaç isim değişikliği nihayetinde son halini almıştır. IV. Henri (1553-1610) döneminde “Kraliyet Koleji/Collège royal” adını alırken daha sonra Latince, Antik Yunanca ve İbranice’nin öğretildiği “Collège des trois langues/Collège national ve Collège impérial”^[20] ve nihayetinde 1870 yılında şimdiki adı olan “Collège de France” adını almıştır.



Resim 1: Paris’te Collège De France’ın Giriş Avlusundaki Hümanist Düşünür Guillaume Budé Heykeli (Maximilien Bourgeois, 1888). Budé, Kolej’in kuruluşuna öncülük eden çağdaş düşünürler arasındadır. (Kaynak: *5 centuries of history* Erişim: 11.11.2025 <https://www.college-de-france.fr/en/the-college-and-its-history/5-centuries-of-history>)

[16] Lefranc, *Histoire du Collège de France*, 122; M. Jean Leclant, “Discours”, *Institut de France (Célébration du bicentenaire de l’École des Langues orientales)* 1 (1995), 4; Albert, “La Dédicace Du de Philologia (1532) de Guillaume Budé”, 110.

[17] Corvol, “Le Collège de France, une institution d’exception”, 764.

[18] Compagnon vd., *Le Collège de France*, 16.

[19] INALCO ve tarihsel süreci hakkında bk. Hakan Temir - İsmail Metin, “Determination of the Establishment, Development and Activity Areas of the French Institute of Oriental Studies Inalco”, *Cumhuriyet Theology Journal* 27/3 (2023), 786-808.

[20] Metinde, Collège de France’dan bundan sonra kısaca “Kolej” şeklinde söz edilecektir.

1.2. Tarihsel Gelişim Süreci

Collège de France'ın kökenleri, 16. yüzyıl Avrupa'sında hümanizmin yükselişi ve eğitimde reform arayışlarına dayanmaktadır. Kral I. François'nun kütüphanecisi olarak görev yapan Budé, 1520'lerde, dönemin skolastik eğitim yapısına alternatif olarak, önemli bir eğitim reformu önerisinde bulunmuştur. İspanya'daki Alcalá de Henares Üniversitesi'nden ve özellikle de Erasmus'un dostlarının Louvain'de kurduğu Collège des Trois Langues'den aldığı ilhamla, özel bir öğretmenler kurulunun kurulmasını arz etmiştir. Nihayetinde kralın da izniyle 1530'da "kraliyet okuyucusu" (lecteurs royaux) unvanıyla atanan altı bilim insanı belirlenmiş ve henüz üniversite müfredatında yer almayan konuları öğretmekle görevlendirilmişlerdir. İlk kadroda yer alan bu kişilerden üçü, François Vatable (1495-1547), Agathias Guidacerius (1477-1540) ve Paul Paradis (d. 1549) İbranice eğitimi için seçilmiştir.^[21] Yunanca derslerini Pierre Danès (1497-1577) ve Jacques Toussaint (1499-1547) üstlenirken, matematik alanında Oronce Finé (1494-1555) görevlendirilmiştir.^[22] 1550'lerden itibaren Tréguier ve Cambrai kolejlerinde faaliyetlerini sürdüren bu profesörler, doğrudan kraliyet bütçesinden finanse edilerek geleneksel akademik baskılardan uzak, daha özgür bir öğretim ortamı tesis etmişlerdir.^[23]

Oluşum evresindeki kurum, zamanla güçlü kadrolar meydana getirerek Paris'in eğitim yaşamında kendine sağlam bir yer edinmiştir. Özellikle 16. yüzyılda, Fransız Reformu ve Rönesans'ın da tesiriyle Yunanca, İbranice ve matematik gibi alanlar müfredatına dahil edilmiştir. Bu entelektüel hareketler, matbaanın gelişimiyle daha da ivme kazanmıştır. Zira matbaa, seküler eserler de dahil olmak üzere kitapların ve bilginin çok daha hızlı yayılmasını teşvik etmiştir. Böylelikle entelektüel merakın hüküm sürdüğü bu ortamda, daha özgür, açık ve ücretsiz bir eğitime duyulan ihtiyaç belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Elbette öğrenmek kadar açtıkları bu koridor ile Avrupa ve Doğu'daki birçok noktaya hükmetme arzuları ile Doğu'nun zenginlikleri ele geçirme niyetleri yani Şarkiyat anlayışları, arka planda, her zaman var olmuştur.

Fransız ihtilalinin merkezi olmakla övünen Fransızlar her alanda özgürlüğü parlak sloganlarla savunmuştur. 17. yüzyıla gelindiğinde, Kraliyet okuyucuları kurslarının özgürlükçü yanları ve başarıları açıkça ortaya çıkmıştır. Başlangıçta altı olan öğretmen sayısı hızlı bir artışla on ikiye yükselmiştir. Kadro artışı beraberinde mekân sıkıntısını getirmiştir. Derslerin çoğunlukla icra edildiği Paris'in turistik yerlerinden olan "Place de Cambrai" adresi yetersiz gelmeye başlamıştır. Bunun üzerine IV. Henri, 1610 yılında mimar Claude Chastillon'u (1559-1616) bir bina inşa etmesi için görevlendirmiştir.^[24] İlk hedef, Fransa Milli Kütüphanesi'nin (BnF-Bibliothèque nationale de France) öncüsü sayılan kraliyet kütüphanesine ve kraliyet okuyucularının eğitime ev sahipliği yapacak bir mekan olmuştur. Kralın 14 Mayıs 1610'da suikasta uğraması, başlatılan çalışmaları tehlikeye atmamış aksine aynı yılın 28 Ağustos'unda veliaht XIII. Louis tarafından tasarlanan yapıların temeli atılmıştır. Ne var ki, binalar planlanandan çok daha sade bir biçimde inşa edilmiştir. Buna rağmen Kolej, artık Paris'in hem mimari hem de entelektüel dokusunun ayrılmaz bir parçası haline gelen köklü bir kurum olmayı başarmıştır.^[25]

[21] Lefranc, *Histoire du Collège de France*, 120, 163.

[22] Lefranc, *Histoire du Collège de France*, 131.

[23] Corvol, "Le Collège de France, une institution d'exception", 763.

[24] Lefranc, *Histoire du Collège de France*, 235.

[25] Centre V.L. Saulnier, *Étienne Pasquier et ses Recherches de la France* (Paris: Presses de l'École Normale Supérieure, 1991), 91-99.



Resim 2: Charles Thévenin'in 1827 tarihli tablosu "Henri IV, Collège Royal'ı inşa etmeye karar veriyor" (Louvre Müzesi). Kral IV. Henri'nin 1610'da binanın temelini atılma anını betimleyen bu resim, Kolej'in erken dönem mimari gelişimini simgeler. (Kaynak: *5 centuries of history* Erişim: 11.11.2025 <https://www.college-de-france.fr/en/the-college-and-its-history/5-centuries-of-history>)

Kolej'in devlet siyasetinin bir parçası olmasının olumlu olduğu kadar olumsuz yönleri bulunmaktaydı. Nitekim 17. yüzyıldaki "Grand Siècle"^[26] olayları bu kurumu da etkilemiştir.^[27] 1648'den 1653'e kadar süren, bazı soyluların kraliyete karşı muhalefetini içeren ve ardından yüzyılın sonunda Fransa krallığını Avrupa'nın bir kısmıyla karşı karşıya getiren "Fronde" adı verilen bu iç savaş, öğretmenlerin maaşlarının düzenli olarak ödenmesini engellemiştir. Bu yüzden arşivler binaların hızla harap olduğuna tanıklık edilmiştir.

Yüzyılın sonlarına doğru, 8 Ocak 1699'da, kralın izniyle, Kolej'e özel bir arma verilmesi dikkat çekici bir gelişmedir. Bu tarihten itibaren, kurumun tüm belgelerinde, sertifikalarında ve yayınlarında Mavi (azur) zemin üzerinde, üzerinde "Docet omnia" (Her şeyi öğretir) sözlerinin yazılı olduğu armalar yer almıştır. Bu armada açık gümüş bir kitap; kitabın etrafında altın üç zambak bulunur, bunlardan ikisi üstte, biri alttadır.^[28] Arma, kapsamlı bir koleksiyon olan "L'Armorial général/Genel Arma Kataloğuna" a da kaydedilmiştir.^[29]



Resim 3: 1643-1715 Yılları Arasında 72 Yıl Fransa Krallığı Yapan 14. Louis Tarafından 1699'a Patent Belgesiyle Verilen ve Üzerinde Latince "Docet omnia" yani "Her şeyi öğretir" Yazan Collège De France Arması. (Kaynak: *Collège de France* Erişim: 11.11.2025 https://tr.wikipedia.org/wiki/Coll%C3%A8ge_de_France)

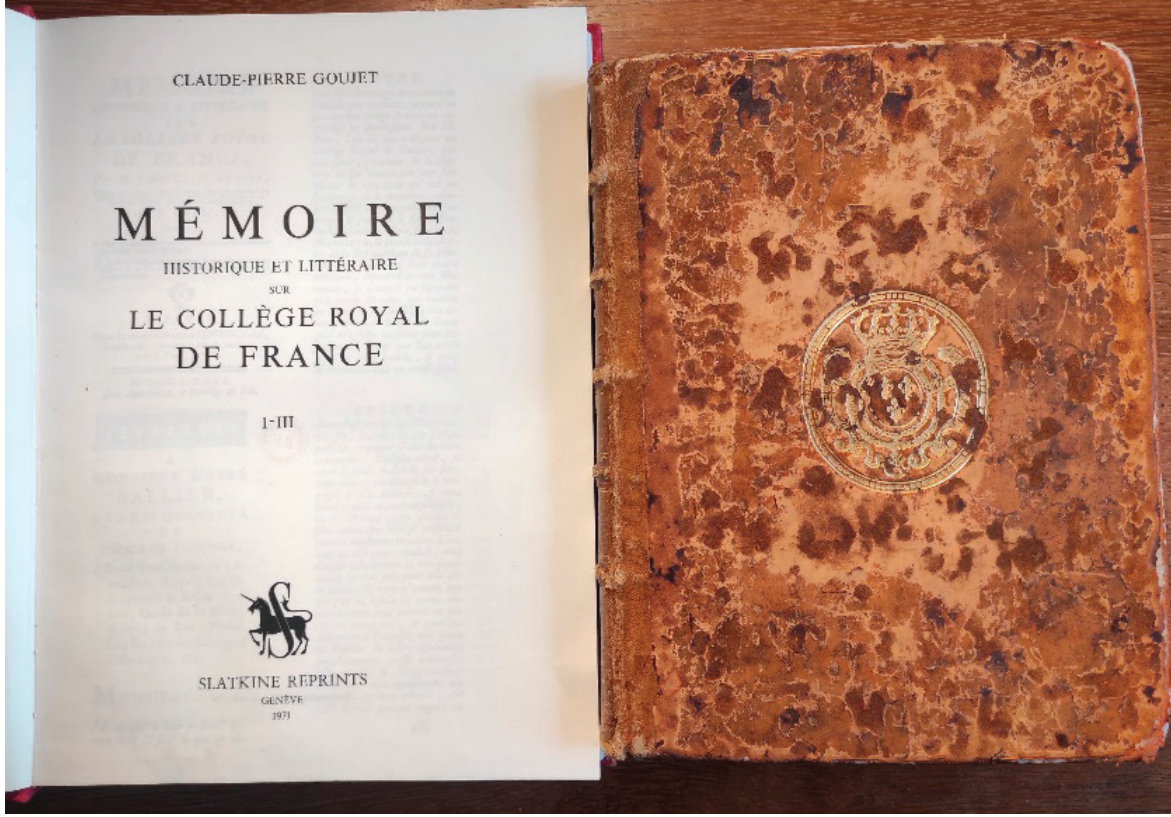
[26] "Grand Siècle" veya "Büyük Yüzyıl", Fransız tarihinin 17. yüzyılda Louis XIII ve Louis XIV'in hükümdarlığı dönemindeki dönemini ifade eder. Bu dönem, Versailles Sarayı'nın inşası, Fransız Din Savaşları'nın etkileri ve Otuz Yıl Savaşları'nın etkilerinin yanı sıra sanat ve edebiyatın gelişmesiyle de dikkat çektir.

[27] Lefranc, *Histoire du Collège de France*, 238.

[28] Lefranc, *Histoire du Collège de France*, 363.

[29] L'Armorial général terimi genellikle 17. yüzyılda Fransa'da Kral XIV. Louis'nin emriyle (1696) oluşturulan ulusal arma kaydına (registre héraldique) atıfta bulunur.

18. yüzyıla gelindiğinde, Kolej kurumsal kimliğini daha da sağlamlaştırmıştır. 1707’de yirmi profesörlük kadro ihdas edilmiş; bu kadroların on biri edebiyata, dokuzu ise diğer bilimlere ayrılmıştır. İki asırlık varoluşun ardından, kurumun tarihine dair ilk eser, 1758 yılında Claude-Pierre Goujet (1697-1767) tarafından *Mémoire historique et littéraire sur le Collège royal de France* adıyla yayımlanmıştır.^[30]



Resim 4: Eserin 1758 Yılında Basılan İlk Orijinal Hali ve 1971 Yılındaki Tıpkıbasımı. (Kaynak: Bu resim yazar İsmail Metin tarafından çekilmiştir. Fransa Milli Kütüphanesi BnF, 09 Temmuz 2025).

18. yüzyılda ders sayısı artarken 1774’te Chalgrin’in yeni binasının temeli atılmış ve on yıl süren bir yapım dönemi başlamıştır. Fransız Devrimi’nin beraberinde getirdiği büyük sorunlara rağmen kurum ayakta kalmayı başarmıştır. Ancak, binaların eskimesinden kaynaklanan bazı problemler sonucunda öğretim koşulları kötüleşmiş ve bunun üzerine Kral XV. Louis (1710-1774) tarafından yeni bir bina yapılması fikri gündeme gelmiştir.^[31] 1772 yılında alınan karar neticesinde 1774 yılında temel atılmış ve on yıl süren bir inşaat dönemi başlamıştır. Kurumun Üniversite ile ilişkileri ise sık sık tartışılmıştır. Her ne kadar özerkliğini bir nebze korumaya devam etse de Collège Royal, 16 Mayıs 1772 tarihli “Lettres patentes du Roi concernant le Collège Royal” kararnamesiyle resmen Üniversiteye bağlanmıştır.^[32]

19. yüzyıla girildiğinde, yeni binasıyla birlikte Kolej, giderek artan sayıda ziyaretçi ağırlamaya başlamıştır. 1830’larda mimar Paul-Marie Letarouilly (1795-1855), Chalgrin’in binasına bitişik olarak aynı tarzda yeni bir bileşen inşa etmiştir. Ne var ki 1841’de tamamlanan bu ek binanın tüm izleyicileri alacak kadar büyük olmadığı da gözlerden kaçmamıştır. Bununla birlikte burada toplanan kalabalıklar 1852’de yeni hükümet tarafından bir bahane olarak kullanılmış; Louis-Napoléon

[30] Goujet, *Collège Royal de France*, 1/216, 2/170.

[31] Georges Bordonove, *Louis XV Le Bien-Aimé* (Paris: Pygmalion, 2013).

[32] Lefranc, *Histoire du Collège de France*, 257-260.

Bonaparte^[33] (1808-1873), 2 Aralık 1851'deki darbesinden sonra, Jules Michelet^[34] (1798-1874), Edgar Quinet (1803-1875) ve Adam Mickiewicz'i (1798-1855) profesörlüklerinden uzaklaştırmıştır. Aynı şekilde aşağıda kısaca tanıtacağımız kolej hocalarından olan Ernest Renan da 1864 yılında Hz. İsa'nın hayatını bir insanın hayatı olarak ele aldığı için Kilise tarafından "hakaret" kabul edilen açılış dersinin ardından görevinden uzaklaştırılmıştır. Nihayet 1870'de Üçüncü Cumhuriyet'in^[35] doğuşuyla birlikte Ernest Renan görevine iade edilmiş, kurum da resmi olarak bugünkü adı olan "Collège de France" adını almıştır.

20. yüzyılın başı itibarıyla, iki dünya savaşı Kolej'in kaderini derinden etkilemiş ve bu dönemde planlanan bina projeleri askıya alınmıştır. Bu projeler 1930'larda yeniden başlatılmış ve okul, üç yeni binaya kavuşmuştur. Kimya bölümüne ayrılan ilk bina 1938 yılında hizmete açılmıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında öğretim üyelerinin de seferberliğe katılmasıyla birlikte Kolej'in laboratuvarları patlayıcı araştırmalarına dönüştürülmüştür. Savaşların ardından kimya (1938), fizik (1954) ve biyoloji (1960'lı yıllar) alanlarında yeni binalar hizmete girmiştir. Böylece Kolej'in bilimsel kapasitesi daha da artmıştır. Yüzyılın ikinci yarısında kürsü sayısı 50'yi aşarken, 1989'da "Avrupa Kürsüsü" ve 1992'de "Uluslararası Kürsü" oluşturularak yurtdışı bağlantıları güçlendirilmiştir. Profesör sayısı elliyi aşmıştır.

21. yüzyılda Kolej, eğitim olanaklarını genişletme misyonunu sürdürmektedir. Web sitesinin oluşturulması ve video kayıtlarının yaygın kullanımı, Kolej'i bilginin yayılmasında Fransızca dilindeki önde gelen kurumlardan biri haline getirmiştir. Ayrıca "Sanatsal Yaratım" (2004), "Teknolojik Yenilik", "Bilgisayar Bilimleri ve Dijital Teknolojiler", "Halk Sağlığı", "Biyçeşitlilik ve Ekosistemler" gibi yeni kürsüler kurularak güncel bilim-sanat konularına eğilim gösterilmiştir.

Netice itibarıyla Fransa'nın içerisinde bulunduğu siyasi ve ekonomik koşullara göre şekillenen Kolej, faaliyetlerini sürdürmede zorluklarla karşılaşsa da bir şekilde bunların üstesinden gelerek varlığını korumuştur. Şarkiyat çalışmalarında önemli bir misyon üstlenen akademisyenlere alan açmasıyla da bir şekilde ayakta tutulmuştur. İlk kurulduğu günden itibaren devlet başkanları tarafından yönetilen Kolej, siyasi çalkantılar nedeniyle 1772-1794 yılları arasında üniversiteye bağlı olmak zorunda kalsa da bu durum uzun sürmemiştir. Devlet yetkililerinin Kolej üzerindeki hassasiyeti, nitelikli akademisyenlerin istihdamını ve halkın gelişmeleri yakından takip etmesini kolaylaştırmıştır. Üstelik gelişen dünya şartları ortalamasından pay alarak her asırda yeni bir gelişme ile ivme kazanmış ve modern bir yapıya kavuşmuştur.

1.3. Hizmet Binaları

Kolej'in başlıca hizmet bölgesi Paris'tir. Kolej, Paris'te çok yönlü, çeşitli diller ve medeniyetler üzerine odaklanan halka açık bir üniversite ve araştırma enstitüsüdür. Ancak bu uzun sürede birçok ana ve ek binada hizmet vermek durumunda kalmıştır. Kolej, ana bina olarak bugün 5. Paris'te "rue des Écoles" üzerinde "11, place Marcelin-Berthelot, 75231" adresinde güzel bir neo-klasik cepheye sahip yapıda hizmet vermektedir.^[36]

[33] III. Napolyon, 1848-1852 yılları arasında Fransa Cumhurbaşkanlığı yapmış, sonrasında tertiplediği darbeyle cumhuriyeti yıkarak imparatorluğunu ilan etmiştir. Son Fransa imparatoru olarak 1870'e kadar hüküm sürmüştür.

[34] Romantik tarihçiliğin en tanınmış isimlerinden Fransız tarihçidir. En önemli eseri, on dokuz ciltlik "Histoire de France" (Fransa Tarihi) adlı yapıttır.

[35] Üçüncü Fransız Cumhuriyeti (Fransızca: *Troisième République*), Fransa'da 1870-1940 yılları arasında uygulanan cumhuriyet yönetimidir.

[36] Lefranc, *Histoire du Collège de France*, 369.



Resim 5: Kurumun “11, place Marcelin-Berthelot, 75231” Adresinde Bulunan Teras Çatılı Binası (Kaynak: *Collège de France* Erişim: 11.11.2025 <https://www.college-de-france.fr/sites/default/files/media/document/2024-09/Brochure-institutionnelle-2024-VF-planches.pdf>)

Kurumun diğer binaları ise yine 5. Paris’te, “3 rue d’Ulm, 75231, 52 rue Cardinal-Lemoine, 75231” ve “49bis Avenue de la Belle Gabrielle, 75012” adreslerinde bulunmaktadır.

1.4. Organizasyon Yapısı, Laboratuvarları ve Araştırma Merkezleri

Collège de France, kürsüler/bölümler şeklinde örgütlenmiştir. Bu kürsüler matematikten fizik, kimya, biyoloji ve tıptan felsefe ve edebiyata, sosyal bilimler ve ekonomiden tarih öncesi, arkeoloji ve tarihe kadar çok çeşitli disiplinleri kapsamaktadır. Kolej’de resmi bir kürsüye Resmi Gazete’de (Journal officiel) ilan edilen kararname ile atanan profesör, kariyerinin sonuna kadar bu kürsüde kalabilir. Hepsisi tematik veya uluslararası olan az sayıda yıllık kürsü, geçici olarak misafir profesörleri ağırlar.^[37]

Kolej, fen bilimlerinden sosyal ve beşerî bilimlere birçok alanda faaliyet göstermektedir. Kurulduğu tarihten bugüne zamanla kurumsal yapısını güçlendirmiş ve çeşitlendirmiştir. Kurum; Oryantalizm ve Doğu araştırmaları bağlamında, Kafkasya, Osmanlı Devleti, Balkanlar, Orta Asya ve Doğu Asya gibi farklı ve geniş coğrafyalara ait çalışmalar yapan kürsüler/bölümler oluşturmuştur. Bütün bunlar Kolej’in şarkiyat alanında köklü bir kurum olduğunu göstermektedir.

1.5. Kütüphane ve Arşiv Merkezleri

Günümüzde Collège de France; on iki uzmanlaşmış kütüphane ve bir arşiv hizmeti, bir çevrimiçi kaynaklar ve araştırma hizmetleri departmanı, bir restorasyon ve cilt atölyesi, bir müze koleksiyonları departmanı ile Paris’in 5. bölgesinde zengin bir belgesel ağa sahiptir. Ayrıca bilimsel araçlar ve sanat eserlerinden oluşan bir koleksiyonu da vardır.^[38] Kısa adı DBAC olan “Kütüphaneler, Arşivler ve Koleksiyonlar Departmanı/La Direction des bibliothèques, archives et collections” bu koleksiyonu koordine etmektedir.

[37] Corvol, “Le Collège de France, une institution d’exception”, 764. Ayrıca bk. Collège de France CdF, “Toutes les chaires” (Erişim 12 Kasım 2025).

[38] CdF, “Bibliothèques et archives” (Erişim 11 Kasım 2025).

“Colligere” adlı bir araştırma defteri yürüterek koleksiyonları tanıtmakta ve araştırmaları teşvik etmektedir. Dokümantasyon ve arşivlerle ilgilenen ulusal ve uluslararası kuruluşlar için irtibat noktasıdır. Bilimsel yayınların takibi konusunda üniversite dokümantasyon sistemleri olan “Sudoc” ve “Calames”^[39] arama/tarama kütüphane, arşiv ve müze konularıyla ilgilenir ve uzmanlığını kuruma sunar. Ayrıca kurumun iki çevrimiçi kütüphanesi de mevcuttur.^[40]

Kurum; kütüphaneler ve bölümler, müze koleksiyonu, araştırma hizmetleri ve çevrimiçi kaynaklar departmanı için “11, place Marcelin-Berthelot” adresindeki merkezde, beşerî bilimler ve sosyal bilimler alanında uzmanlaşmış kütüphaneler için ise “52, rue du Cardinal-Lemoine”de olmak üzere iki binada hizmet vermektedir.^[41]

1.6. Akademik Yapı ve Özgün Yönler

Kolej, geleneksel üniversite sisteminden köklü biçimde ayrılır. Kurumda kürsü/bölüm sistemi uygulanır: Yaklaşık 50 civarındaki her öğretim kürsüsü, tek bir profesörün “Müsteşar Kürsü” (Statutory Chair) veya geçici “Yıllık Kürsü” (Annual Chair) olarak üstlendiği bir alanı kapsar. Armasında Latince yazan “Docet omnia/Her şeyi öğretir” sloganı ise verilen eğitimin kapsamını vurgular.^[42] Matematikten bilgisayar bilimlerine, edebiyattan sanata, fizikten kimyaya, ekonomi ve sosyolojiye kadar her alana bir kürsü ayrılmıştır. Kolej’in en özgün yanlarından biri “sınavsız ve herkese açık dersler” vermesidir.^[43] Hiçbir ön kayıt ya da sınav şartı yoktur. Tüm ders, seminer yahut konferanslar halka açıktır ve katılım ücretsizdir. Derslere katılmak isteyenler, sadece ders saatinden birkaç dakika önce gelip uygun koltuğa oturabilir. Doluluk durumuna göre gelen herkes içeri alınır. Kurum öğrenciye diploma vermez. Resmi bir diplomaya ihtiyaç duymayan bu modelde tek amaç derslerin ve araştırmanın özgürce yürütülmesidir.

Profesör atama süreci de özgündür. Tüm aktif profesörlerden oluşan “Kolej Meclisi” adayları değerlendirir ve oylar. Başvuru için hiçbir akademik derece şartı yoktur. Bir konuda, “önemli ve özgün araştırma” yapmış olmak esastır. Çoğunluğunu üniversitelerden gelen araştırmacıların oluşturduğu bu kadroya, zaman zaman sanatçı veya yazarlar da dâhil edilebilmektedir. Seçilen profesörler ister kariyerleri boyunca belirli bir kürsüyü üstlenir (statik profesör), ister bir yıl süreliğine geçici kürsüde ders verirler.^[44] Profesörler derslerinin konularını kendileri seçer. Her yıl değiştirdikleri konuları en üst düzeyde ele alır ve kişisel araştırmalarının sunumunu, onları aydınlatan ve tamamlayan daha geniş bir çerçeveye yerleştirirler. Bir profesörün 70 yaşında emekliye ayrılmasıyla serbest kalan kürsü bütçesi, çoğunlukla yeni bir öğretim ve araştırma alanı geliştirmek için kullanılır.^[45] Collège de France’da kalıcı bir kürsüye atanan bir profesör, kariyerinin sonuna kadar bu kürsüde kalabilir. Ancak, her biri belirli bir temaya sahip az sayıda yıllık kürsü, her yıl yeni bir kürsü sahibini ağırlar.^[46]

Dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Valéry Giscard d’Estaing (1926-2020), kuruluşunun 450. yılı dolayısıyla 1980 yılında yapmış olduğu konuşmada Kolej’den övgüyle bahsederek şunları söylemiştir. “Topluluğunuzun tanıdığı tek temel yükümlülük, bilgiyi iletmeaktır. Özgürlüğün doğal tamamlayıcısı açıklıktır. Herkese açık öğretiminiz, milliyet, diploma veya yaş gözetmeksizin

[39] İnternet siteleri: www.sudoc.abes.fr; www.calames.abes.fr

[40] Bunlar şöyledir: <https://salamandre.college-de-france.fr/> ve <https://omnia.college-de-france.fr/>.

[41] CdF, “Bibliothèques et archives”.

[42] Lefranc, *Histoire du Collège de France*, 363.

[43] Corvol, “Le Collège de France, une institution d’exception”, 764.

[44] Corvol, “Le Collège de France, une institution d’exception”, 765.

[45] *Rapport d’activité du Collège de France*, (Paris: Collège de France, ts.), 6.

[46] CdF, “Le Collège de France aujourd’hui” (Erişim 11 Kasım 2025).

'Fikirler Cumhuriyeti'nin hedeflerinden birine yanıt vermektedir ki o da bilgiyi herkesin erişimine sunmaktır. Aynı zamanda modern yaşam boyu öğrenme anlayışına da uygundur: Tamamlanmayacak veya genişletilemeyecek hiçbir bilgi yoktur. Kurumunuzun 'Omnia Docet' sloganına şu eklenebilir: 'Omnes' (Herkes)."^[47]

1.7. Kuruluş Misyonu

Collège de France'ın misyonu, yeni disiplinlerin ortaya çıkmasını ve üst düzey araştırmalara multidisipliner bir yaklaşım getirilmesini teşvik etmek ve bilgiyi Fransa'da ve yurtdışında yaymaktır. Kolej'de verilen derslere web sitesinde çeşitli formatlarda ücretsiz olarak erişilebilmektedir (Derslerin filmleri ve kayıtları, podcastler, ikonografi ve bibliyografik referanslar, Collège de France yayınevinin orijinal yayınları vb.). Kolej, Université PSL'in (Paris Sciences & Lettres) ortak üyesidir. Kurumun sloganına uygun olarak tüm bilgi alanlarını kapsamayı amaçlayan 23 "bilimsel" ve 24 "edebi" olmak üzere 47 profesörlüğe sahiptir: Docet Omnia ("Her şeyi öğretir"). Her bir kürsü Kolej'deki tüm profesörlerin ortak kararıyla kurulur ve kürsü sahiplerini tam bir bağımsızlık içinde atamak onlara düşer; her birinin araştırma çalışmaları doğrultusunda her yıl özgün bir ders programı sunma zorunluluğu vardır.^[48]

Kolej'in amacı, dönemin eğitim sisteminin ve Paris Üniversitesi'nin teoloji merkezli yapısının dışına çıkarak eski dilleri ve bilimlerini öğrencilere aktarmaktır.

1.8. Günümüzdeki Durumu

Günümüzde, bilgi yaymaya adanmış bir kamu yükseköğrenim kurumu olan Kolej, sayıları elli civarında olan profesörler tarafından yönetilmekte ve kurumun başında, meslektaşları tarafından seçilip kararnameyle atanan bir yönetici bulunmaktadır. Akademik ve idari kadro yılda en az üç defa bir araya gelerek kurumun işleyişi, derslerin belirlenmesi ve istihdam gibi meseleleri görüşür. Fransız vatandaşı yahut yabancı fark etmeksizin alınacak kararlarda temel ölçüt, özgün bakış açıları ve disiplinli gelişim yahut değişime açık projelerdir. Kolej'de dersler herkese açık bir şekilde işlenmektedir. Konferans salonları ve kütüphaneleri nitelik ve kayıt esaslı olmaksızın erişime açıktır.^[49] Kurslar, seminerler ve paneller, sınavlara veya üniversite derecelerinin verilmesine yol açmaz. Bunun yanında başta CNRS (Centre national de la recherche scientifique/ Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi) olmak üzere, anlaşmalı olduğu bilimsel kurumlarla ortaklaşa doktora öğrencilerine ve araştırmacılara ev sahipliği yapmaktadır. Esasında Kolej katılımcılarına herhangi bir derece vermemekle birlikte çeşitli üniversitelerden gelen doktora öğrencilerine açıktır ve onlara yönelik dersler düzenlemektedir. Öğrenciler okullarında olmayan bir dersi buradan alarak kendi okullarında bunu onaylatabilme haklarına sahiptirler.^[50]

[47] 450ème anniversaire de la fondation du Collège de France: 1530-1980: compte-rendu/de la Réunion extraordinaire des professeurs, le 26 octobre 1980 sous la présidence de monsieur Valéry Giscard d'Estaing, (Paris: Collège de France, 1981), 48.

[48] Corvol, "Le Collège de France, une institution d'exception", 765.

[49] Corvol, "Le Collège de France, une institution d'exception", 765-766.

[50] Corvol, "Le Collège de France, une institution d'exception", 766.



Resim 6: Kolej profesörlerinin geçmiş yıllarda vermiş oldukları konferansları duyuran afişler ve ilan metinleri ile Kolej'in yıllık programlarını gösteren broşür örnekleri. (Kaynak: Bu resim yazar İsmail Metin tarafından çekilmiştir. Fransa Milli Kütüphanesi BnF, 09 Temmuz 2025)

2. Kurumsal Oryantalizm Açısından Collège de France

Doğu dillerinin öğrenimi ve öğretimi Orta Çağ boyunca sistematik biçimde ihmal edilmiş ve kuşkuyla karşılanmıştır. 13. yüzyılın ortalarına gelindiğinde Paris'te bir "Doğu Koleji" (collège oriental) kurulmuştur. Bu kurum, daha sonraları "Collège de Constantinople" (Konstantinopolis Koleji) adıyla tanınacaktır.^[51] Yer olarak, Seine Nehri'nin sol kıyısında, Place Maubert yakınlarında bulunan bu kuruluşun, Doğu dilleri üzerine yapılan çalışmaların gelişimi üzerinde kayda değer bir etkisi olmamıştır. 13. yüzyıldan 16. yüzyıla kadar, Hıristiyan dünyasında Yunanca ve Doğu dillerinin düzenli biçimde öğretilmesini isteyen birçok ses yükselmişse de bu çağrılar yerini bulmamıştır. Collège de France'ın kurulmasıyla artık somut bir adım atılmıştır. Kralın profesörleri ilk kez kürsülerine çıktıkları gün, Yunanca, İbranice ve diğer Doğu dilleri, yüzyıllardır kendilerine tanınmayan "saygınlık hakkını" (droit de cité) nihayet kazandığını bildirmişlerdir.^[52] Zira Kolej'le birlikte Doğu dillerine dair ciddi çalışmalar başlamıştır. Collège de France, şarkiyatçılık/oryantalizm açısından başta Doğu dilleri olmak üzere Doğu'ya ait kültür ve medeniyetin öğrenildiği en önemli yerlerden biri olmuştur. Guillaume Postel gibi meşhur şarkiyatçılar özellikle burada Doğu dillerini okutmak için görev almıştır.

Oryantalizmin çalışma alanlarından biri de Türk dilinin incelenmesi, Türk ve Osmanlı tarihi, medeniyeti ve kurumları hakkında yapılan araştırmalardır. Bu anlamda oryantalizm, Fransa kralları ile Osmanlı İmparatorluğu arasında ilişkilerin kurulduğu 16. yüzyıla kadar gidebilen bir gelenektir. Bu bağlamda, Türk dünyasının tanıtılması, Türk ve Arap dillerinin öğretilmesi amacıyla Collège de Royal'in (daha sonraki adıyla Collège de France) kurulması ve Osmanlı el yazmalarının ve metinlerinin Bibliotheque Royale'da, daha sonra Fransa Milli Kütüphanesi olan BnF-Bibliotheque Nationale'da toplanmaları sağlanmıştır.^[53]

[51] Bu kolejin, **Konstantinopolis'in ilk Latin imparatoru** tarafından gönderilen genç Yunanlılar tarafından kurulduğu iddia edilmiştir; ancak bu savı doğrulayacak hiçbir kesin belge mevcut değildir.

[52] Lefranc, *Histoire du Collège de France*, 2-3.

[53] Robert Mantran, "Fransa'da Türk İncelemeleri ve Türk Tarihi Üzerine Araştırmalar", *Belleten* 47/187 (1983), 869.

2.1. Oryantalizm Alanında Çalışan Bilim İnsanları

Fransa'nın yaygın eğitimi önceleyen bu Kolej'i, kısa sürede arzu edilen başarıyı sağlayarak önde gelen bilim insanı ve oryantalistin mekânı olmuştur. Kurum, tarih, diller ve medeniyetler üzerine birçok önemli oryantalistin yetişmesine de katkı sunmuştur. Kolej'de görev yapmış ve bilime yön vermiş başlıca bilim insanları şunlardır:

Guillaume Budé (1467-1540): Roma hukuku ve Antik Yunan sözlükçülüğü üzerine çalışmalar yapan bir akademisyen olan Budé, Kolej'in ilk kürsüsünün (1530) kurucusu olarak tanınır. Erasmus'un en önemli Fransız çağdaşlarından biri ve arkadaşıdır. Yunanca, Latince ve İbranice öğrenimi için bir kolej kurulmasını teklif eden kişidir. Kolej, onun girişimleri temel alınarak Fransa'da yükseköğrenim merkezi haline gelmiş, klasik dillere ve edebiyata olan ilgiyi yeniden canlandırmıştır.^[54]

Guillaume Postel (1510-1581): Fransız şarkiyatçılığının kurucularından, hümanist filozoftur. Fransa'nın 1535'te Osmanlı Devleti'ne gönderdiği ilk daimî elçi olan Jean de la Forest'in maiyetinde yer aldı. Bu görevi sırasında Rumca, Kıptîce, Ermenice, Arapça ve Türkçe öğrendi. Üç yıl sonra İstanbul'dan topladığı birçok değerli yazma eserle birlikte Fransa'ya döndüğünde Paris'teki Collège des Lecteurs Royaux'da (Collège de France) matematik, Grekçe, Arapça ve İbrânîce profesörlüğüne getirildi. İslâm'ın ve Doğu edebiyatlarının bir hayranı olarak Kur'an-ı Kerim'i Latince'ye (Alcorani, Paris 1543), Ahd-i Cedîd'i Arapça'ya çeviren ve Fransa'da ilk defa Arapça'nın gramerini yazan Postel'in pek çok eseri bulunmaktadır.^[55]

Barthélemy d'Herbelot de Molainville (1625-1695): İlk İslâm ansiklopedisi olarak kabul edilen Bibliothèque Orientale'i hazırlayan Fransız şarkiyatçıdır. Felsefe ve Grekçe ile Latince'nin yanında İbrânîce, Süryânîce ve Keldânîce okudu. Bu Doğu dilleri üzerindeki çalışmaları onu Arapça, Farsça ve Türkçe öğrenmeye sevketti. Daha sonra hayatını Doğu ve İslâm dünyası üzerine araştırma yapmaya adanmıştı. 1692'de Kolej'in Süryânîce hocalığına tayin edildi. Bundan sonra, Doğu'ya hiç gitmemiş olmasına rağmen İtalya'dan getirdiği yazmaların yardımıyla ilim dünyasında ilk İslâm ansiklopedisi olarak kabul edilen "Bibliothèque orientale/Doğu Kütüphanesi-Kitaplığı" adlı büyük eserini yazdı; fakat çalışmasının basıldığını göremeden 8 Aralık 1695'te öldü.^[56]

Antoine Galland (1646-1715). 1704-1717 yılları arasında Paris'te "Les mille et une nuits" adıyla Bin Bir Gece Masalları'nı Avrupa'da ilk çeviren Fransız oryantalist, çevirmen ve arkeologtur. Parlak bir öğrenci olarak eğitimine Paris'te Collège Royal'de (şimdiki Collège de France) devam etti ve burada Doğu dilleri ve Yunanca okudu. Daha sonra Farsça ve Türkçe de öğrenen Galland, 1677'de bazı koleksiyonları tamamlamak için Türkiye'ye gelerek bir yıl kaldı ve birtakım tarihî eserler topladı. 1709'da Kolej'e Arapça ve Doğubilim hocası olarak tayin edildi.^[57]

Jean-François Champollion (1790-1832): Bilimsel Mısırbilimi kuran ve Mısır hiyerogliflerinin çözülmesinde önemli rol oynayan Fransız tarihçi ve dilbilimcidir. Champollion, 1826'da Louvre Müzesi'ndeki Mısır koleksiyonunun küratörü oldu. 1828 yılında Mısır'a bir arkeolojik keşif gezisi düzenledi ve 1831'de Kolej'de kendisi için özel olarak ihdas edilen Mısır antikalari kürsüsüne kabul edildi.^[58]

[54] Pierre Gasnault, *Guillaume Budé* (Paris: Bibliothèque Nationale, 1968).

[55] Zeki Arıkan, "Postel, Guillaume (Wilhelm)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 34/333-334.

[56] Cengiz Aydın - Tahsin Görgün, "d'Herbelot, Barthélemy de Molainville", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 17/219-220.

[57] Goujet, *Collège Royal de France*, 3/114-117; Turgut Akpınar, "Antoine Galland", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996).

[58] Diane Greco Josefowicz, "An Early Essay by Jean-François Champollion", *The Allure of the Ancient* (Leiden: Brill, 2022), 375-380.

André-Marie Ampère (1775-1836): Elektrodinamik bilimini kuran ve “Ampère yasası”na adını veren Fransız fizikçi ve matematikçidir. Ampère, 1801’de Collège de France’da matematik ve fizik profesörü olarak atanmıştır. Bu görevi sırasında, manyetizma ve elektrik konularına olan ilgisi artmıştır. 1820’de yaptığı deneylerle, elektrik akımının manyetik alan yarattığını keşfetmiştir. Bu keşif, elektrik ve manyetizma arasındaki ilişkiyi anlamak için yapılan en önemli keşiflerden biri olmuştur. 1824 yılında ise Kolej’de deneysel fizik alanındaki kürsüye seçilmiştir.^[59]

Caussin de Perceval, Armand Pierre (1759-1835): Müsteşrik olan babası Jean Jacques Antoine Caussin de Perceval’in tesirinde kalarak Doğu dillerine yakın ilgi duydu. 1817’de Türkiye’ye geldi. Arap ülkelerindeki Fransız sefaret ve konsolosluklarında tercüman olarak çalıştı. 1833’te Kolej’de Arap dili ve edebiyatı profesörü olarak görev yaptı. 15 Ocak 1871’de Paris’te öldü.^[60]

Antoine Isaac Silvestre de Sacy (1758-1838): Fransız asilzade, dilbilimci ve oryantalist De Sacy 1805 yılında Farsça kürsüsü başkanı oldu. Silvestre de Sacy, özellikle Arap dilini ve edebiyatını Avrupa’ya tanıtmaya ve yaymasına bilindir. Ayrıca Farsça, Türkçe ve diğer Doğu dilleri üzerine de çalışmalar yapmış, bu dillerdeki eserleri tercüme etmiştir. Silvestre de Sacy’nin çalışmaları, Avrupa’da Doğu kültürlerine duyulan ilginin artmasına ve oryantalizmin gelişimine katkıda bulunmuştur. 1806’da Kolej’de Farsça profesörü oldu. 1814 yılında Kral 18. Louis’nin Kolej’de Sanskritçe ve Çince kürsülerinin kurulması teklifini onayladı.^[61] 1823’te ise Kolej’in rektörü oldu ve Institute de France üyeliğine seçildi.^[62]

Barbier de Meynard (1826-1908): İstanbul-Marsilya seferini yapan bir gemide dünyaya gelen, annesinin Tarabyalı olduğu ve anne tarafından dedesinin İstanbul’da doktorluk yaptığına dair bilgiler bulunan Fransız oryantalist, 1863 yılında INALCO’da (Yaşayan Doğu Dilleri Okulu/École nationale des langues orientales vivantes) Türkçe profesörü olarak görev yaptı. Bu okulun yanı sıra, 1875’te Kolej’de Farsça profesörlüğüne tayin edildi ve 1885’te ise Arapça Kürsüsü’ne geçti.^[63]

Ernest Renan (1823–1892): 1862–1892 arasında Collège’de İbranice, Aramice ve Süryanice dilleri kürsüsünü yürüttü. Renan, İbrani ve Semit dilleri üzerine “Corpus Inscriptionum Semiticarum” gibi öncü filolojik çalışmalar yaptı, Tevrat ve İncil metinlerinin tarihi temellerine dair yeni sentezler üretti. Başarılı hizmetlerinden dolayı Collège de France’da görevlendirildi. Ancak ilk dersinde İsa’yı benzersiz, fakat tanrısal yanı bulunmayan bir insan olarak ele alması büyük tepki uyandırdı ve ders vermesi yasaklandı ve kilise tarafından aforoz edildi.^[64] Aynı zamanda “Vie de Jésus/İsa’nın Hayatı” adlı eseriyle Hristiyanlığın doğuşunu tarihsel bir perspektifle ele almış, ancak eserleri dönemin önyargılarını da yansıtmıştır.

Sylvain Lévi (1863–1935): Fransız Hindolog (Hint dili uzmanı) ve oryantalisttir. 1894’ten ölümüne (1935) kadar Kolej’de Hindistan dilleri ve dinleri kürsülerinde ders verdi.^[65] Lévi, Hint tiyatrosu konulu *Théâtre Indien* gibi eserleriyle önemli katkılar yapmış, Batı Çin’de bulunan Tokhar fragmentleri üzerine çözümler bulmaya öncülük etmiştir. Marcel Mauss’un akıl hocası olan Lévi, ayrıca 1900’de Hanoi’da kurulan Fransız Uzakdoğu Enstitüsü’nün (École française

[59] Fizik alanında Kolej’de yapılan çalışmalar için bk. M. Abel Lefranc vd., *Le Collège de France, 1530-1930* (Paris: Presses universitaires de France, 1932), 61-79; André Koch Torres Assis - J. P. M. C. Chaib, *Ampère’s Electrodynamics* (Canada: C. Roy Keys, 2015), 19.

[60] Abdülkerim Özyayın, “Caussin de Perceval, Armand Pierre”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 7/170.

[61] Henri Dehérain, “Silvestre de Sacy et ses correspondants” (Extrait du Journal des Savants 1914- 1919, 1919).

[62] Amjad Ali, “Antoine Isaac Silvestre de Sacy (1758-1838)”, *Bulletin of the Institute of Islamic Studies* 8-9 (1964), 31-48.

[63] Cengiz Kallek, “Barbier de Meynard, Casimir Adrien”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 5/68-69.

[64] Lefranc vd., *Le Collège de France, 1530-1930*, 347-350; Faruk Bilici, “Ernest Renan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (TDV Yayınları, 2007), 34/568-571.

[65] EB, “Sylvain Lévi” (Erişim 21 Aralık 2025).

d'Extrême-Orient, EFEO) kurucularından biridir. Bu bakımdan Lévi, Fransız oryantalizminin akademik ve kurumsallaşma yönünde önemli rol oynamıştır.^[66]

Antoine Meillet (1866–1936): 20. yüzyıl başında ün kazanan bir dil bilimcidir. 1905'te Collège de France'a seçilerek Hint-Avrupa Dillerinin Tarih ve Yapısı kürsüsünde ders vermeye başladı. Meillet, özellikle Ermenice ve Slav dilleri üzerinde çalışmıştır. Ayrıca Émile Benveniste, Georges Dumézil gibi 20. yüzyıl Fransız dilbiliminin önde gelen isimlerini yetiştirmiştir.^[67] Meillet'nin çalışmaları doğrudan Oryantalizm alanına girmese de dönemin genel filolojik eğilimleri içinde önemli bir köprü olmuştur.

Henri Bergson (1859–1941): 1904–1921 yılları arasında “Modern Felsefe” kürsüsünün başkanlığını üstlenmiş; derslerinde psikoloji ve sosyoloji gibi yeni disiplinlere açıklığı teşvik ederek felsefenin çerçevesini genişletmiştir. Bergson, 1927'de “zengin ve dinamik fikirleri ve bunların parlak bir şekilde sunulması” nedeniyle Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görülmüştür.^[68]

Paul Valéry (1871–1945): Fransız şair ve edebiyatçı olan yazar, 1937'den ölümüne dek şiir ve sanatın yaratıcı süreçlerini sistematik olarak ele almıştır. 1925 yılında Academie Française'e üye seçilen yazar, 1937 yılında Kolej'e Şiir Sanatı Kürsüsü Profesörü olarak atanmıştır.^[69]

Henri Maspero (1883–1945): Çin uygarlığı uzmanıdır. 1918'de Edouard Chavannes'in yerine Kolej'de Çin dili kürsüsüne getirildi. Maspero'nun Kolej dönemindeki (1921-1944) derslerinin özetleri, çok sayıda makale olarak yayımlandı. Maspero, 1927'de yayımladığı *La Chine Antique* adlı kapsamlı eseriyle eski Çin tarihine dair önemli katkılar yaptı. Sonraki yıllarda Sorbonne'da Çin Uygarlığı dersleri verdi. II. Dünya Savaşı sırasında Nazi zulmüne uğrayarak Buchenwald'da hayatını kaybeden Maspero, Kolej'deki kariyeriyle Fransız sinoloji (Çin dilini ve yazını konu alan filoloji) geleneğine büyük ivme kazandırmıştır.^[70]

Louis Massignon (1883-1962): Hallâc-ı Mansûr üzerine çalışmalarıyla tanınan Fransız oryantalisttir. 28 Nisan 1919'da Kudüs'teki diplomatik görevini tamamlayarak Paris'e döndü ve Kolej'in İslâm Sosyolojisi Kürsüsü'ne tayin edildi. Aralık 1921'de Paris'te Gandi ile iki defa görüşerek ondan ciddi şekilde etkilendi. I. Dünya Savaşı'nın ardından otuz yıla yakın hocalık yapacağı Kolej'e vekâleten profesör tayin edildi ve 1926 yılında asaleti kabul edildi. Adnan Adıvar'dan, daha sonra da bu sırada doktora yapmak için Paris'te bulunan Nurettin Topçu'dan Türkçe dersleri aldı. Kolej'deki görevinden istifa ettikten sonra kendisini tamamen sömürgecilik karşıtı faaliyetlere verdi ve özel kütüphanesini yine Kolej'e bağışladı.^[71]

Michel Foucault (1926-1984): 1970–1984 yıllarında “Düşünce Sistemleri Tarihi” kürsüsünde dersler vermiştir. Bilgi, iktidar ve söylem ilişkilerini irdeleyen çalışmaları Kolej'de şekillenmiş, derslerini binlerce kişi izlemiştir. Aralık 1970'te verdiği ilk dersi daha sonra “L'Ordre du discours/ Dil Söylemi” olarak yayımlanmıştır. Nihayet araştırdığı konularla Paris entelektüel yaşamının konuştuğu biri haline gelmiştir.^[72]

Jacques Augustin Berque (1910-1995): Kur'an'ın Fransızca meâl yazarlarından olan ve İslâm araştırmalarında Massignon'un etkisinde kalan Fransız İslâm bilgini ve sosyologdur. 1956-1981

[66] Theodore Riccardi, “Sylvain Levi: The History of Nepal”, *Jr. Kailash: A Journal of Himalayan Studies* 3/1 (1975), 5-20.

[67] Louis-Jean Calvet, “Antoine Meillet, la politique linguistique et l'Europe: les mains sales”, *Plurilinguismes*, 5 (1993), 40-44.

[68] CdF, “Henri Bergson” (Erişim 21 Aralık 2025).

[69] Christophe Charle - Eva Telkès, *Les professeurs du Collège de France-Dictionnaire biographique 1901-1939* (Paris: Institut national de recherche pédagogique, 1988), 233-236.

[70] Charle - Telkès, *Les professeurs du Collège de France-Dictionnaire biographique 1901-1939*, 158-160.

[71] Faruk Bilici, “Louis Massignon”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/100-103.

[72] Didier Eribon, *Michel Foucault*, çev. Betsy Wing (Cambridge: Harvard University Press, 1992), 222-223.

yılları arasında Kolej'de Çağdaş İslâm Tarihi Kürsüsü'nde görev yaptı. Diğer bazı Fransız şarkiyatçıları gibi özel kütüphanesini Massignon tarafından Kolej'de kurulan İslâm Sosyolojisi Kürsüsü'ne bağışlayarak Arap, Türk ve İslâm Tetkikleri Kütüphanesi'nin oluşmasına yardım etti.^[73]

Pierre Bourdieu (1930-2002): Günümüz sosyolojisinin temel kuramcılarında biri olan Bourdieu, 20. yüzyılın en önemli sosyolog ve düşünürleri arasında yer alır. Neoliberalizm karşıtı küresel hareketin kanaat önderlerindedir. 1982-2001 yıllarında sosyoloji kürsüsüne seçilmiş; kültürel sermaye, sosyal sınıf ve alan kuramı üzerine kurduğu çığır açıcı teorilerle toplumsal bilimlerde çığır açmıştır. Kolej'de dersler vermiştir. Sosyoloji ve antropoloji alanında yazılan klasik eserleri aynı zamanda Türkçeye de çevrilmiştir.^[74]

Claude Lévi-Strauss (1908–2009): Cumhuriyet sonrası dönemde antropoloji kürsüsünde ders vererek yapısalcı antropolojiyi Fransız eğitim sistemine taşımış, dersleriyle insan bilimlerinde köklü bakış açıları kazandırmıştır. 1959-1982 yılları arasında Kolej'de sosyal antropoloji kürsüsünde eğitim veren Lévi-Strauss, 1973 yılında Academie Française üyeliğine seçilmiş ve 30 Ekim 2009'da ölmüştür.^[75]

André Miquel (1929-2022): *Les Mille et une Nuits/1001 Gece Masalları* (2005), *Le livre de Kalila et Dimna/Kelile ve Dimne*, (1957) ve Türkçeye de çevrilen *L'Islam et sa civilisation (1968)/İslam ve Medeniyeti* adlı eseri ile tanınan Fransız Arabist, tarihçi, Arap edebiyatı ve Arap dili uzmanıdır. 1976'dan 1997'ye kadar Collège de France'da klasik Arap dili ve edebiyatı kürsüsünün sahibi oldu. 1984'ten 1987'ye kadar Fransa Milli Kütüphanesi Bibliothèque nationale'in yöneticiliğini yaptıktan sonra 1991'den 1997'ye kadar bu kürsünün genel müdürlüğünü yürüttü.^[76]

Bu isimlerin yanında, Kolej'de görev alanlar arasında felsefe tarihçisi Maurice Merleau-Ponty (1908-1961), matematikçi Jean-Pierre Serre (1926-), 2012 Nobel Fizik Ödülü sahibi Serge Haroche (1944-), Marie ve Pierre Curie'nin kızı da vardır. Aynı zamanda, yapay radyoaktivite keşfi ile 1935'te Nobel Kimya Ödülü kazanan Irène Joliot-Curie^[77] (1897-1956) gibi Nobel ödüllü bilim insanları da sayılabilir. Bu ünlü bilim insanları, Kolej'in felsefe, doğal bilimler ve beşerî bilimlerdeki saygınlığını pekiştirmiştir.

Oryantalizm faaliyetlerine imkân tanıyan kurum, Doğu'dan gelen araştırmacılara da ev sahipliği yapmayı önemsemiştir. Nitekim ömrünün büyük bir kısmını Paris'te geçiren ve Siyer çalışmalarında önemli eserler ortaya koyan Muhammed Hamidullah (1908-2002), Fransa'da CNRS'in (Centre National de Recherche Scientifique) yanı sıra Collège de France'da da bir süre öğretmen-araştırmacı ve profesör olarak görev yapmıştır. Özellikle 1933 ve 1935 yılları arasında Collège de France'da Henri Laoust ve daha sonra birlikte çalışacağı Louis Massignon ve William Marçais ile yakın araştırmalarda bulunmuştur.^[78]

[73] François Pouillon, "Enquêtes dans la bibliographie de Jacques Berque. Parcours d'histoire sociale", *Revue du monde musulman et de la Méditerranée* n°83-84 (1997), 21-43.

[74] Yazarın, 1989-1992 yılları arasında "Devlet Üzerine" adıyla College de France'da vermiş olduğu dersler "Devlet Üzerine" adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Pierre Bourdieu, *Devlet Üzerine, College de France Dersleri (1989-1992)*, çev. Aslı Sümer (İstanbul: İletişim Yayınları, 2020).

[75] Susan M. Voss, "Claude Levi-Strauss: The Man and His Works", *The Nebraska Anthropologist* 3 (1977), 21-25.

[76] Margaret Sironval, *Éléments pour une biographie d'André Miquel* (Lyon: MOM Éditions, 2001), 13-16.

[77] NP, "Nobel Prize in Chemistry 1935" (Erişim 21 Aralık 2025).

[78] Youakim Moubarac, *Verse et controverse* (Paris: Beauchesne, 1971), 31.

2.2. Collège de France'ın Oryantalist Yaklaşımları ve İlişkili Olduğu Bazı Şarkiyat Enstitüleri

Collège de France, kurulduğu günden beri bilim ve düşünce dünyasına öncü isimler kazandırmıştır.^[79] I. François'nın altı kraliyet hocasını görevlendirdiği 1530'dan sonra Doğu'ya ait bütün alanlarda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Yukarıda isimlerinden söz ettiğimiz önemli bilim insanları ve oryantalistlerden Guillaume Postel burada diğer dillerin yanında Arapçayı da okutmuştur.^[80] Fransız oryantalizminin kurucusu kabul edilen Silvestre de Sacy, Ernest Renan ve Louis Massignon gibi birçok Fransız oryantalist burada dersler vermiştir. Caussin de Perceval ise Arapça Kürsüsüne tayin edilmiştir. Bu bölüm 1946'dan sonra Arap Dünyası Tarihi Kürsüsü ve Arap Dili ve Edebiyatı Kürsüsü şeklinde değişikliklere uğramıştır. Louis Massignon ve André Miquel burada müdürlük görevlerinde bulunmuşlardır. Kolej bünyesinde halen Arap, Türk ve İslâm Tetkikleri Merkezi (Centre d'Études Arabes Turques et Islamiques) bulunmaktadır.^[81]

Kolej, akademik kadrosunu toplumun değişen ihtiyaçlarına göre hızla yenileyen bir kurumdur. Bu yapı içinde oryantalist çalışmalar da farklı tarihlerdeki bilimsel gelişmelere göre şekillenmiştir. Örneğin, 16. yüzyılda Arapça ve İbranice okutmanlığıyla başlayan süreç, 19–20. yüzyılda Sanskritçe, eski İran dilleri, Çin dili, Klasik Arapça gibi yeni kürsülerin açılmasıyla ilerlemiştir. Kurumun "her şeyi öğretme" misyonu ve iddiası, günümüzde de çeşitli medeniyetlerin tarihine ayrılmış kürsülerle yaşatılmaktadır. Kolej'in modern organizasyonunda Mısır ve Yakındoğu Araştırmaları merkezi altında eski Mısır, Mezopotamya ve Batı-Semit dilleri çalışmaları yürütülürken, Asya Araştırmaları kapsamında Orta Asya ve Çin bilimleri bulunmaktadır. Bugün Kolej'de Dominique Charpin (Mezopotamya uygarlığı), Anne Cheng (Çin entelektüel tarihi), Frantz Grenet (İslâm öncesi Orta Asya kültürleri) ve Henry Laurens (modern Arap dünyasının tarihi) gibi hocalar görev yapmaktadır.^[82]

Bu yenilenme ve düzenlemeler, kurumun oryantalist mirasını sürdürürken disiplinler arası ve eleştirel yaklaşımları güçlendirme çabasını göstermektedir. Ayrıca sistemli düşünce üretme adına başka kurumlarla iletişimde kalmayı ve ilişkiler kurmayı da ihmal etmemektedir. İlişkide olduğu kurumlar şöyledir:

Arap ve İslami Çalışmalar Merkezi: "Centre d'Études Arabes et d'Islamique", Arap dili, Arap kültürü ve İslâm medeniyeti üzerine araştırmalar yapan akademik veya bilimsel bir kurumdur. Fransızca konuşulan birçok ülkede veya üniversitede benzer isimler taşıyan Arap ve İslâm araştırmaları merkezleri bulunmaktadır. Fransa'daki merkez ise genellikle üniversitelere bağlı akademik birimlerdir ve Arap dili, edebiyatı, tarihi, felsefesi ve İslâm düşüncesi üzerine araştırmalar yürütür. Kütüphanesi; Louis Massignon, Jean Sauvaget, Henri Laoust, Régis Blachère, Jacques Berque ve Claude Cahen gibi Fransız oryantalizminin önde gelen isimlerinin koleksiyonlarından oluşmaktadır. Dolayısıyla, İslâm'ın başlangıcından çağdaş döneme kadar Arap-İslâm medeniyetinin tüm disiplinlerine ilişkin eserleri bünyesinde barındırır. Kütüphanedeki eserlerin önemli bir kısmı Arapçadır.

[79] Collège de France'ın kurulduğu 1530 yılından bu yana, kürsü sahibi yüzlerce bilim insanının çalışma alanlarının da belirtildiği tüm profesörleri bir araya getiren bir liste kurumun internet sitesinde 20.02.2025 tarihinde kronolojik olarak yayımlanmıştır. Ayrıca, bu listeye göre bir Türk ve Osmanlı İmparatorluğu tarihçisi olan Edhem Eldem, Collège de France'da Uluslararası Türk ve Osmanlı Çalışmaları Kürsüsünde ders vermiştir. bk. Columbia University CU, "Eldem, Edhem" (Erişim 21 Aralık 2025).

[80] Fransız tarihçi ve oryantalist Maxime Rodinson (1915-20024), kurulan bu ilk Arapça kürsüsünün öğrenci yetiştirmek amacıyla Guillaume Postel için kurulduğunu ifade eder. Bkz. Maxime Rodinson, *Batıyı Büyüleyen İslâm*, çev. Cemil Meriç (İstanbul: Pınar Yayınları, 1983), 48.

[81] Ahmet Kavas, "Geçmişten Günümüze Fransız Şarkiyatçılığı ve Kurumları", *Oryantalizmi Yeniden Okumak Batı'da İslâm Çalışmaları Sempozyumu* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2002), 109-147.

[82] CdF, "Enseigner la recherche en train de se faire" (Erişim 12 Kasım 2025).

Kullanıcılar, *Arabica*, *Studia Islamica*, *Journal of Arabic Literature* gibi yaygın süreli yayınların yanı sıra; *Les Annales de l'Institut d'études orientales de la Faculté d'Alger* veya *Revue du monde musulman* gibi tarihî dergileri de inceleyebilirler.^[83]

Mısır Araştırmaları Enstitüsü: "Institut d'Égyptologie de l'Université de Paris-Sorbonne", 19. yüzyılın sonlarından itibaren faaliyete başlayan ve Eski Mısır dili (hiyeroglif, hiyeratik, demotik), tarihi, dini ve arkeolojisi üzerine araştırmalar yürütmeyi ilke edinen bir kurumdur. Kütüphanesi Mısırbilim alanında çok zengin bir koleksiyona sahiptir. Burası, Firavun Mısır'ı ve Hıristiyan Mısır'ı, hiyeroglif, hiyeratik, demotik ve Kıpti filolojisi, dilbilimi ve paleografisi, Mısır ve Nübye epigrafisi, tarihi ve arkeolojisi ile paganizmin sonundan günümüze kadar Firavun Mısır'ının temsili konularında uzmanlaşmış bir koleksiyona sahiptir. Kitaplar, dergiler, kazı raporları, papirüs katalogları ve nadir baskılar içermektedir. Kütüphane, kürsü sahibi profesörlerin ve Fransız ve yabancı Mısır bilimcilerin arşiv fonlarını muhafaza etmekte olup fotoğraf arşiv fonlarının yanı sıra bir videokaset koleksiyonunu da içermektedir.^[84]

2.3. Eleştirel Oryantalizm Bağlamında Kurumun Pozisyonu

Edward Said'in 1978'de yayımlanan *Orientalism*^[85] adlı eseri, batılı bilim çevrelerinde Doğu algısını "ötekileştiren" bir güç ilişkisi olarak tanımlayarak geniş yankı uyandırmıştır. Said'in analizine göre Batı, Doğu toplumlarını durağan ve gelişmemiş addedip bunları emperyalist güç ilişkilerinin hizmetine sokmuştur.^[86] Fransız akademisyenler arasında bu görüş çeşitli tepkiler doğurmuştur. Bazıları, Said'in vurguladığı genellemelerin İngiliz ve Amerikan oryantalizmi bağlamında yoğunlaştığını, Fransız geleneğinin daha çok dilbilimsel ve tarihi çalışmalara dayandığını savunmuştur.^[87] Öte yandan eleştirel yaklaşımlar, Collège de France gibi kurumların tarihsel birikimini de sorgulamıştır. Nitekim sömürge döneminin bilimsel çalışmalar üzerindeki etkileri, akademik yayınlarda irdelenmiştir. Fransız filozof, tarihçi ve edebiyat eleştirmeni Michel Foucault gibi Kolej hocalarının bilgi ve iktidar ilişkileri üzerine geliştirdiği söylem çözümlenmeleri (örneğin "Bilginin Arkeolojisi"), Said'in yöntembilimini doğrudan etkilemiştir.^[88] Bazı eleştirmenler ise Said'e karşı çıkarak (örneğin Jonathan Jones), oryantalist üretimin çoğunun Doğu kültürlerine duyulan merak ve hayranlıktan kaynaklandığını belirtmiştir. Onlara göre Said'in eseri, salt iktidar ve sömürgecilik üzerinden yapılan aşırı genellemeden ibarettir. Oryantalist sanat ve edebiyat eserlerinin bir kısmının sadece Doğu'yu anlamaya, keşfetmeye ve estetik açıdan değerlendirmeye yönelik çabadır.

Her ne kadar bilim insanları yaptıkları işin meşruiyetini savunsa da onlara destek veren kral ve idarî yapının Kolej'den tek beklentilerinin kültür ve sanat faaliyetleri olduğunu söylemek zordur. Değişen dünya düzeni içerisinde kendilerine yer edinmek ve Doğu'yu tanıyıp üzerinde söz sahibi olmak yöneticilerin arzularındandır. Onların bu arzularının akademisyenleri ne kadar etkilediği ise bireysel tespitlerle mümkün olabilir. Fakat Kolej'deki bilim insanları bu söylentilere kulak tıkamamıştır. Collège de France da bu dönemden sonra müfredatını gözden geçirip oryantalist mirası daha eleştirel bir bakışla ele almaya başlamıştır. Örneğin özellikle dinî ve kültürel tarih kürsülerinde Doğu toplumlarının kendi seslerini duyurmasına önem veren projeler öne çıkmaya başlamıştır.

[83] Collège de France, "Guide du lecteur des bibliothèques" (Paris: 1999), 10.

[84] Collège de France, "Guide du lecteur des bibliothèques", 5.

[85] Edward W. Said, *Orientalism* (New York: Vintage Books A Division of Random House, 1979), 32-49.

[86] Said, *Orientalism*, 1, 31.

[87] Said, *Orientalism*, 115-118.

[88] Said, *Orientalism*, 115-118.

Sonuç

Beş asırlık geçmişiyle Collège de France, Fransızları aydınlatmaya ve üst düzey bilim adamlarıyla halkı buluşturmaya gayret eden kimliği ile ön plana çıkmakla birlikte, Oryantalizm alanında da etkisiz kalmamıştır. Bunun farkında olan Fransız devlet adamları 16. yüzyıldan itibaren şarkiyat kurumlarına her türlü desteği vermişlerdir. Collège de France'ın kuruluş felsefesi içerisinde, Doğu'yu tanımak ve orada görev yapacak diplomat, asker ve bilim insanı veya ticarî ortamda yer almak isteyen Fransız yönetici ve aydınlarını yetiştirmek yer alır. Yine burada verilen derslerin Doğu'nun dilini ve kültürünü tanımada kolaylık sağlaması ile ders veren akademisyenlerin Şarkiyat konusundaki gayretleri Kolej'in herkese açık şarkiyat enstitüsüne dönüşmesini sağlamıştır. 1530 yılı gibi çok erken bir dönemde kurulan Kolej, yüzyıllar içinde kurumsallaşma sürecini devam ettirerek misyonuna uygun vazifeleri icra etme konusunda yetkinliğini ortaya koymuştur.

Collège de France, oryantalist mirasına yönelik eleştirel farkındalığı sürdürmekte ve çalışmalarını günün yöntemleriyle zenginleştirmektedir. Kurumdaki kürsüler, klasik filoloji yanında sosyolojik, arkeolojik ve dinî analizleri birleştiren niteliktedir. Öte yandan, akademik yayınlarda Fransız oryantalizmine dair değerlendirmeler yapılmakta; bazı çalışmalar kuruluş döneminden itibaren dilsel-filolojik birikimi vurgularken, bazıları sömürgecilik bağlamında eleştiriler getirmektedir. Modern eğilimler arasında yerel kaynakların ve disiplinler arası perspektiflerin ağırlık kazanması dikkat çekmektedir.

Collège de France, tarihsel oryantalizm geleneğini günümüz bilgi standartlarıyla dengelemeye çalışmakta, bu alandaki araştırmalarını tarihsel mirasına sadık kalarak eleştirel bakışla zenginleştirmektedir. Kurulduğu tarihten günümüze birçok seyyah, düşünür, devlet adamı, bilim insanı, coğrafyacı, tarihçi, edip ve şair yetiştirmiştir. Zengin kütüphanesi ve yüksek lisans-doktora programlarına kayıtlı öğrencilere ders vermesiyle binlerce nitelikli insanın yetişmesine ev sahipliği yapmaya günümüzde de devam etmektedir.

Kaynakça

- Akpınar, Turgut. "Antoine Galland". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13/337-338. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Albert, Luce Marchal. "La Dédicace Du de Philologia (1532) de Guillaume Budé". *Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance* 67/1 (2005), 109-120.
- Ali, Amjad. "Antoine Isaac Silvestre de Sacy (1758-1838)". *Bulletin of the Institute of Islamic Studies* 8-9 (1964), 31-48.
- Arıkan, Zeki. "Postel, Guillaume (Wilhelm)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 34/333-334. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.
- Assis, André Koch Torres - Chaib, J. P. M. C. *Ampère's Electrodynamics*. Canada: C. Roy Keys, 2015.
- Aydın, Cengiz - Görgün, Tahsin. "d'Herbelot, Barthélemy de Molainville". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 17/219-220. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Bilici, Faruk. "Ernest Renan". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 34/568-571. TDV Yayınları, 2007.
- Bilici, Faruk. "Louis Massignon". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28/100-103. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Bordonove, Georges. *Louis XV Le Bien-Aimé*. Paris: Pygmalion, 2013.
- Bourdieu, Pierre. *Devlet Üzerine, College de France Dersleri (1989-1992)*. çev. Aslı Sümer. İstanbul: İletişim Yayınları, 2020.
- Calvet, Louis-Jean. "Antoine Meillet, la politique linguistique et l'Europe: les mains sales". *Plurilinguismes*, 5 (1993).
- CdF, Collège de France. "Bibliothèques et archives". Erişim 11 Kasım 2025. <https://www.college-de-france.fr/fr/bibliotheques-et-archives>
- CdF, Collège de France. "Brochure institutionnelle 2024". Erişim 19 Kasım 2023. <https://www.college-de-france.fr/sites/default/files/media/document/2024-09/Brochure-institutionnelle-2024-VF-planches.pdf>
- CdF, Collège de France. "Enseigner la recherche en train de se faire". Erişim 12 Kasım 2025. <https://www.college-de-france.fr/fr>
- CdF, Collège de France. "Henri Bergson". Erişim 21 Aralık 2025. <https://www.college-de-france.fr/en/chair/henri-bergson-modern-philosophy-statutory-chair/biography>
- CdF, Collège de France. "Le Collège de France aujourd'hui". Erişim 11 Kasım 2025. <https://www.college-de-france.fr/fr/le-college/le-college-de-france-aujourd-hui>
- CdF, Collège de France. "Toutes les chaires". Erişim 12 Kasım 2025. <https://www.college-de-france.fr/fr/le-college/toutes-les-chaire>
- Centre V.L. Saulnier. *Étienne Pasquier et ses Recherches de la France*. Paris: Presses de l'École Normale Supérieure, 1991.
- Charle, Christophe - Telkès, Eva. *Les professeurs du Collège de France-Dictionnaire biographique 1901-1939*. Paris: Institut national de recherche pédagogique, 1988.
- Collège de France. "Guide du lecteur des bibliothèques". Paris, 1999.
- Compagnon, Antoine vd. *Le Collège de France Cinq siècles de libre recherche*. Paris: Gallimard, 2015.

- Corvol, Pierre. "Le Collège de France, une institution d'exception". *Bulletin de l'Académie Nationale de Médecine* 197/3 (2013), 763-767.
- CU, Columbia University. "Eldem, Edhem". Erişim 21 Aralık 2025. <https://history.columbia.edu/person/eldem-edhem/>
- Dehérain, Henri. "Silvestre de Sacy et ses correspondants". Extrait du *Journal des Savants* 1914-1919, 1919.
- Du Vair, Guillaume. *Le Collège royal de France*. Paris: Macé Bovillette, 1944.
- EB, Britannica. "Sylvain Lévi". Erişim 21 Aralık 2025. <https://www.britannica.com/biography/Sylvain-Levi>
- Eribon, Didier. *Michel Foucault*. çev. Betsy Wing. Cambridge: Harvard University Press, 1992.
- Gadoffre, Gilbert. *La Révolution Culturelle Dans la France des Humanistes*. Cenevre: Droz, 1997.
- Gasnault, Pierre. *Guillaume Budé*. Paris: Bibliothèque Nationale, 1968.
- Goujet, Claude Pierre. *Mémoire historique et littéraire sur le Collège Royal de France*. Paris: Augustin-Martin Lottin, 1758.
- Hugo, Victor. *Œuvres Poétiques*. ed. Pierre Albouy. Paris: Gallimard, 1964.
- Josefowicz, Diane Greco. "An Early Essay by Jean-François Champollion". *The Allure of the Ancient*. 375-395. Leiden: Brill, 2022.
- Kallek, Cengiz. "Barbier de Meynard, Casimir Adrien". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 5/68-69. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Kavas, Ahmet. "Geçmişten Günümüze Fransız Şarkiyatçılığı ve Kurumları". *Oryantalizmi Yeniden Okumak Batı'da İslâm Çalışmaları Sempozyumu*. 109-147. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2002.
- La Garanderie, Marie-Madeleine de. "Guillaume Bude, a Philosopher of Culture". *The Sixteenth Century Journal* 19/3 (1988), 379-388.
- Leclant, M. Jean. "Discours". *Institut de France (Célébration du bicentenaire de l'École des Langues orientales)* 1 (1995), 3-7.
- Lefranc, Abel. *Histoire du Collège de France depuis son origine jusqu'à la fin du Premier*. Paris: Hachette, 1893.
- Lefranc, M. Abel vd. *Le Collège de France, 1530-1930*. Paris: Presses universitaires de France, 1932.
- Mantran, Robert. "Fransa'da Türk İncelemeleri ve Türk tarihi Üzerine Araştırmalar". *Belleten* 47/187 (1983), 869-876.
- Moubarac, Youakim. *Verse et controverse*. Paris: Beauchesne, 1971.
- NP, The Nobel Prize. "Nobel Prize in Chemistry 1935". Erişim 21 Aralık 2025. <https://www.nobelprize.org/prizes/chemistry/1935/joliot-curie/biographical/>
- Özaydın, Abdülkerim. "Caussin de Perceval, Armand Pierre". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 7/170. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Pouillon, François. "Enquêtes dans la bibliographie de Jacques Berque. Parcours d'histoire sociale". *Revue du monde musulman et de la Méditerranée* n°83-84 (1997), 9-201.
- Riccardi, Theodore. "Sylvain Lévi: The History of Nepal". *Jr. Kailash: A Journal of Himalayan Studies* 3/1 (1975), 5-59.
- Rodinson, Maxime. *Batıyı Büyüleyen İslâm*. çev. Cemil Meriç. İstanbul: Pınar Yayınları, 1983.

- Said, Edward W. *Orientalism*. New York: Vintage Books A Division of Random House, 1979.
- Said, Edward W. *Şarkiyatçılık, Batı'nın Şark Anlayışları*. çev. Berna Ülner. İstanbul: Metis Yayınları, 2008.
- Sironval, Margaret. *Éléments pour une biographie d'André Miquel*. Lyon: MOM Éditions, 2001.
- Şeyban, Lütfi. *Reconquista: Endülüs'te Müslüman-Hiristiyan İlişkileri*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2007.
- Temir, Hakan-Metin, İsmail. "Determination of the Establishment, Development and Activity Areas of the French Institute of Oriental Studies Inalco". *Cumhuriyet Theology Journal* 27/3 (2023), 786-808. <https://doi.org/10.18505/cuid.1344031>.
- Voss, Susan M. "Claude Levi-Strauss: The Man and His Works". *The Nebraska Anthropologist* 3 (1977), 21-38.

